

316052 - حکم دادن زکات به بدهکاران زندانی

سوال

اخیراً سیستم جدیدی راه اندازی شده که جمع‌آوری مبالغ برای آزادسازی زندانیان بدهکار را فراهم می‌سازد؛ آیا دادن زکات مال از طریق این سیستم برای زندانیان بدهکار جایز است؟

پاسخ مفصل

الحمدلله.

دادن زکات به بدهکارانی که قادر به پس دادن بدهی خود نیستند - چه زندانی و چه غیر زندانی - جایز است، زیرا الله تعالی می‌فرماید:

إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسْكِينِ وَالْعَامِلِينَ عَلَيْهَا وَالْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ وَفِي الرِّقَابِ وَالْغَارِمِينَ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ وَابْنِ السَّبِيلِ فَرِيضَةً مِّنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ [توبه: ۶۰]

(صدقات تنها به فقرا و بینوایان و متصدیان [جمع‌آوری و پخش] آن و کسانی که دلشان به دست آورده می‌شود و در [راه آزادی] بردگان و بدهکاران و [جهاد] در راه الله و به در راه مانده اختصاص دارد. [این] به عنوان فریضه از جانب الله است و الله دانای حکیم است).

لفظ **غارم** که در آیه آمده به معنای بدهکاری است که توانایی پس دادن بدهی خود را ندارد، در نتیجه به اندازه‌ای که قادر به پرداخت بدهی‌اش شود از زکات به او داده می‌شود، حتی اگر برای انجام کار گناه قرض گرفته باشد، البته به شرط توبه.

در **شرح منتهی الإرادات** (۱/ ۴۵۷) آمده است: «یا آن‌که در چیزی مباح قرض گرفته باشد یا برای چیزی حرام و سپس توبه کرده باشد و توانایی باز پس دادن آن را نداشته باشد، زیرا الله تعالی می‌فرماید: **وَالْغَارِمِينَ**».

در فتاوی‌ای هیئت دائمی فتوا (۹/ ۴۴۵) آمده است:

«آیا دادن زکات به انجمن‌های خیریه مانند **جمعیه البر** برای آزاد کردن زندانیان حقوق خاص (بدهکاران) جایز است؟

پاسخ: اما درباره صندوق‌های خیریه، اگر دانسته شد که مسئولان این صندوق‌ها زکات وارده را در مصارف شرعی آن یا برخی مصارف شرعی زکات مانند فقرا و بینوایان پرداخت می‌کنند و از نظر امانت‌داری و صلاح و دین‌داری مورد اطمینان

بودند، اشکالی ندارد زکات به آنان داده شود تا آن را در مصارف شرعی که می‌دانند مصرف کنند.

اما در مورد کسانی که به سبب حق خاص زندانی شده‌اند، الله متعال اهل زکات را در این آیه مشخص کرده است:

إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسَاكِينِ وَالْعَامِلِينَ عَلَيْهَا وَالْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ وَفِي الرِّقَابِ وَالْغَارِمِينَ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ وَابْنِ السَّبِيلِ
[توبه: ۶۰]

(صدقات تنها به فقرا و بینوایان و متصدیان [جمع‌آوری و پخش] آن و کسانی که دلشان به دست آورده می‌شود و در [راه آزادی] بردگان و بدهکاران و [جهاد] در راه الله و به در راه مانده اختصاص دارد).

و غارمین را از جمله گروه‌های اهل زکات یاد فرموده است.

غارمین بر دو گروهند: گروهی که به هدف اصلاح روابط بدهکار شده‌اند و شخص برای خواباندن فتنه‌ای میان دو گروه، مسئولیتی مالی بر عهده‌اش قرار گرفته، به این نیت که پولش از طریق زکات توسط مسلمانان به وی باز گردانده شود. به این گروه از بدهکاران به اندازه مبلغی که بدهکار شده‌اند از اموال زکات تعلق می‌گیرد، حتی اگر ثروتمند باشند.

گروه دوم: کسانی هستند که برای خودشان و در اهدافی مباح بدهکار شده‌اند. مانند کسی که برای هزینه‌های خودش یا کسانی که مسئولیت آنان با اوست قرض گرفته یا التزاماتی مالی بر عهده‌اش است که به سبب ستم یا تعدی نبوده که به اندازه بدهی‌اش از زکات به او داده می‌شود.

وبالله التوفيق وصلى الله على نبينا محمد وآله وصحبه وسلم.

عبدالله بن منيع، عبدالله بن غديان، عبدالرزاق عفيفي، ابراهيم بن محمد آل شيخ.».

والله اعلم.